

ว่าด้วยทหารช่างบางเรื่อง : ทหารช่างสนาม

พ.อ.เกรียงไกร แข็งแรง

ขึ้นชื่อว่าทหารช่างแล้ว ต้องไปก่อนกลับทีหลัง

(พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา, คำนิยมในนิตยสารทหารช่างฉบับปฐมฤกษ์ ๒๓ มิ.ย. ๒๕๑๐)

บทนำ

ทหารช่างทุกนายพึงทราบว่าการกิจมูลฐานของเหล่าทหารช่าง อันมีงานเสริมสร้างความคล่องแคล่วให้กับฝ่ายเรา ได้แก่ การเจาะช่อง เปิดเส้นทาง การทอดข้าม เป็นต้น งานต่อต้านขีดความสามารถด้านความคล่องแคล่วของฝ่ายข้าศึก อันได้แก่ เครื่องกีดขวาง สนามทุ่นระเบิด รวมถึงการวางแผนด้านการยุทธขัดขวาง เป็นต้น งานด้านความอยู่รอดในสนามรบ อันได้แก่ ป้อมสนามและการพรางและงานช่างอื่นๆ เหล่านี้นับเป็นงานด้านทหารช่างสนาม กล่าวอย่างรวบรัดได้ว่าทหารช่างทุกนายจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานของทหารช่างสนาม อุปมาดั่งทหารกองประจำการต้องผ่านหลักสูตรพื้นฐานทหารใหม่ คำถามคือเราเหล่าทหารช่างในปัจจุบันมีความรู้ความเข้าใจในงานพื้นฐานของทหารช่างสนามมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่นักการทหารกล่าวว่าเป็นยุคแห่งสงครามอสมมาตรหรือสงครามยุคที่สี่ เราเหล่าทหารช่างมีความรู้ความเข้าใจในการจัด การกิจคุณลักษณะของหน่วยทหารช่างสนามของ ทบ.ไทยทั้ง๑๓กองพัน (ช.พัน.๑รอ., ช.พัน.๒รอ., ช.พัน.๓, ช.พัน.๔, ช.พัน.๕, ช.พัน.๖, ช.พัน.๘, ช.พัน.๙, ช.พัน.๑๕, ช.พัน.๕๒ช.๑รอ., ช.พัน.๒๐๑, ช.พัน.๔๐๑ และ ช.พัน.๕๑) มากน้อยเพียงใด? และเมื่อหน่วยทางยุทธวิธี (ทหารราบ ทหารม้า) ได้ปรับปรุงหลักนิยม แนวคิดทางยุทธวิธีให้สอดคล้องกับภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงแล้ว ทหารช่างสนามจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนหลักนิยมแนวคิดของเหล่าเพื่อตอบสนองงานทางยุทธวิธีนั้นๆ หรือไม่เช่นใด?

ทหารช่างสนามเวียดนามเหนือ (sapper) มีชื่อเสียงเป็นที่รับรู้ในสงครามเวียดนามว่าสามารถเล็ดลอดผ่านเครื่องกีดขวางของฝ่ายสหรัฐฯ และ พันธมิตรเข้าไปได้อย่างเงียบเรียบและอดทน

ทหารช่างนาวิกโยธินสหรัฐฯ
กับยุทธโศปกรณ์ทอดข้ามช่องว่าง
ที่เป็นวัสดุพลาสติก

ทหารช่างสนามแคนาดาทำภารกิจทำลายทุ่นระเบิดดัดแปลง (IED)

ทหารช่างสนามสหรัฐฯ กำลังใช้ระเบิดแบบ
shape charges ขนาด ๔๐ปอนด์ ทำลายบังเกอร์ของ
ทหารเชิร์บในบอสเนียเฮอร์เซโกวีนา (พ.ศ.๒๕๕๕)

ทหารช่างสนามสหรัฐฯกำลังสร้างสนาม ฮ.
ใน Fort Irwin ทะเลทรายโมฮาวี

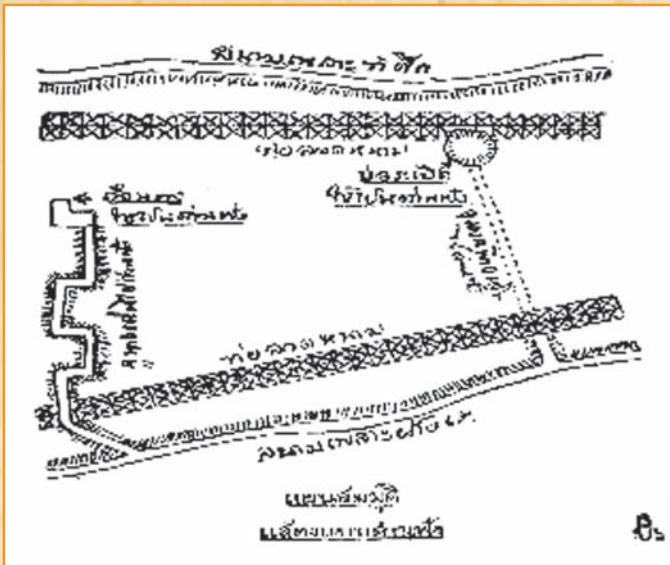
อดีต : กำเนิดของเหล่าทหารช่างคือ กำเนิดทหารช่างสนาม

ทหารช่างยุคแรก

เมื่อเราถือเอากำเนิดวันทหารช่างคือ ๒๓ มิ.ย.๒๔๑๘ อันเป็นวันกำเนิดกองทหารอินทนิลเนียนั้น ฟังทราบว่ามีหน่วยดังกล่าวเป็นหน่วยขึ้นตรงของกรมทหารราบมหาราชวัลลภรักษาพระองค์ (ร.๑ รอ.ในปัจจุบัน) มีคุณลักษณะเป็นหน่วยทหารช่างสนามและหน่วยทหารรักษาพระองค์รวมกัน (รายละเอียดดังปรากฏในบทความของผู้เขียนในฉบับที่๑ เดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๒) ครั้น ปี พ.ศ.๒๔๔๔ เมื่อมีการปรับโครงสร้างกองทัพอย่างต่อเนื่อง จนถึงปี พ.ศ.๒๔๕๑ ก็ได้มีการจัดตั้งหน่วยทหารช่างสนามขึ้นมา เพื่อสนับสนุนหน่วยระดับกองพลทั่วประเทศ ได้แก่ กองทหารช่างที่ ๑ (ต่อมาปรับโครงสร้างเป็น กรมทหารช่างที่ ๑ เพื่อสนับสนุนให้กับกองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ กองพลที่ ๒ และกองพลที่ ๓ ซึ่งมีที่ตั้งในเขตพระนครและปริมณฑล) กองทหารช่างที่ ๔,๕,๖,๗ และ ๘ โดยในยุคแรกของทหารช่างสนามนี้ มีการสร้างองค์ความรู้อันทันสมัย และเป็นมืออาชีพ ดังเช่นการแต่งตำราวิชาทหารช่างเกี่ยวกับสะพานและวิธีใช้ไม้โดยพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร จเรทหารช่าง องค์พระบิดาแห่งเหล่าในปี พ.ศ.๒๔๔๘-๒๔๔๙ และตำราว่าด้วยวิธีขุดบ่อระเบิด และวิธีใช้ดินระเบิด ในปี พ.ศ.๒๔๕๒ รวมถึงตำราเรื่อง "การสงครามป้อมค่ายประชิดปาฐะกลา" (สะกดคำ

รูปภาพหนังสือพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.๖ "การสงครามป้อมค่ายประชิดปาฐะกลา" ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.๒๔๕๕

พระอัจฉริยภาพของ ร.๖ ด้านทหารช่างเกี่ยวกับป้อมสนาม ในภาพคือตัวอย่างแผนผังที่ทำการณซึ่งพระองค์ทรงวาดพร้อมทรงลงพระนามาภิไธยย่อด้านล่างขวาของภาพ

ตามต้นฉบับ) พระราชนิพนธ์ใน ร.๖ ในปี พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทหารช่าง ดังเช่นปาฐะกลาที่ ๘ ในหัวข้อ "การระเบิดป้อมและวัตถุ" ปาฐะกลาที่ ๙ ในหัวข้อ "การตั้งรับด้วยป้อมค่าย" หรือกระทั่งการประลองยุทธทางทหาร ซึ่งเป็นการฝึกสองฝ่ายคือฝ่ายขาวและฝ่ายแดงที่มีความเสมือนจริงเป็นมืออาชีพ และเกิดขึ้นอย่างสม่าเสมอ ดังตัวอย่างการประลองยุทธใหญ่ในปี พ.ศ.๒๔๕๘ ที่มณฑลกรุงเก่า ซึ่งมีหน่วยทหารช่างเข้าร่วมสองหน่วยคือ กรมทหารช่างที่ ๑ และกองทหารช่างที่ ๔ จาก จ.ราชบุรี

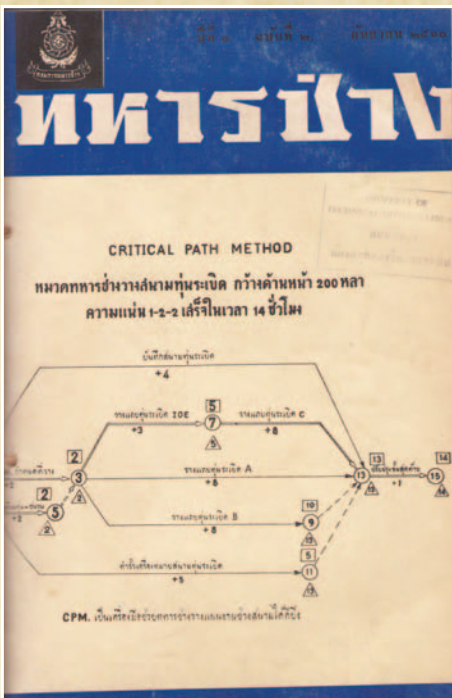
ในคราวสงครามมหาเอเชียบูรพาซึ่งกองทัพไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับกองทัพญี่ปุ่น ภายใต้ข้อตกลงในกิจที่เกี่ยวกับการยุทธร่วมกันระหว่างญี่ปุ่นกับไทย เมื่อ ๑๓.๑๒.๒๔๘๕ กองบัญชาการทหารสูงสุดได้จัดตั้งกองทัพอพยัคฆ์ขึ้น รับผิดชอบพื้นที่ปฏิบัติการในดินแดนสหรัฐอเมริกาเดิม ทางด้านทิศเหนือของไทย มีหน่วยทหารช่างสนามเข้าร่วมปฏิบัติการ ๔ กองพัน คือ กองพันทหารช่างที่ ๑, ๒, ๓, และ ๔

ภาพปฏิบัติการของทหารช่างสนามไทยในเวียดนามในลักษณะการยุทธเคลื่อนที่ทางอากาศร่วมกับทหารราบ

การถูกข่มใจมิดชิดด้วยระเบิดจากเวียดกง

ภาพปกหน้าของนิตยสารทหารช่าง ฉบับ ก.ย. ๒๕๑๐ แสดงองค์ความรู้ในการประยุกต์ใช้วิชาการบริหารงานด้วย วิกิวิฤต (CPM) มาใช้ในการวางแผนงานทันระเบิดโดย พ.อ.สถิตย์ พงษ์ไต้ (ยศขณะนั้น)

ทหารช่างยุคสงครามเย็น

ภายหลังเมื่อมีการจัดตั้งโครงการทางทหารในชื่อ "ความช่วยเหลือตามโครงการป้องกันร่วมกัน (MDAP)" ระหว่างไทย-สหรัฐฯ เมื่อ ๑๓ ต.ค. ๒๔๘๓ ทำให้เกิดการปรับโครงสร้างหน่วยทหารของกองทัพไทยให้ทันสมัย มียุทธโศปกรณ์ใหม่ๆ เข้าประจำการ เกิดการปรับปรุงทั้งโครงสร้างและหลักนิยมใหม่ๆ ขึ้นในหน่วยทหารช่างเช่นกันในห้วงเวลานี้ ทหารช่างสนามมีบทบาทสำคัญในสงครามเวียดนาม โดยมีการจัดกองพันทหารช่างสนาม สนับสนุนกองพลทหารอาสาสมัครทั้งสิ้น ๓ ผลิต (พ.ศ.๒๕๑๑-๒๕๑๔) รวมถึงบทบาทในสงครามประชาชนกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

ที่กล่าวมาเป็นพัฒนาการในภาพรวมของทหารช่างสนามนับแต่การกำเนิดของเหล่าทหารช่างขึ้นในประเทศไทย ในฉบับต่อไปผู้เขียนจะนำเสนอถึงสภาพแวดล้อมทางความมั่นคงในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและหลักนิยมของทหารช่างอย่างมีนัยสำคัญ